

ADABIYOT FANINI O'QITISHDA ZAMONAVIY YONDASHUVLARNING AHAMIYATI

Surxondaryo viloyati Denov tumani

50-umumiy o'rta ta'lim maktabi

ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

CHO'TBOYEVA DILOROM TOIROVNA

Annotatsiya: Mazkur maqolada adabiyot o'qitish metodikasida zamonaviy yondashuvlarning o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Interfaol metodlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga yo'naltirilgan usullar adabiy bilimlarni samarali o'zlashtirishda muhim vosita ekanligi ta'kidlanadi. Zamonaviy yondashuvlarning o'quvchilarda mustaqil fikrlash, estetik did va milliy qadriyatlarga hurmat tuyg'usini shakllantirishdagi roli yoritiladi.

Kalit so'zlar: adabiyot ta'limi, zamonaviy metodika, interfaol usullar, tanqidiy fikrlash, axborot texnologiyalari, ta'lim sifati.

Abstract: This article analyzes the role and importance of modern approaches in the methodology of teaching literature. It is emphasized that interactive methods, information and communication technologies, methods aimed at developing critical thinking are important tools for the effective acquisition of literary knowledge. The role of modern approaches in the formation of independent thinking, aesthetic taste and respect for national values in students is highlighted.

Keywords: literature education, modern methodology, interactive methods, critical thinking, information technologies, quality of education.

Kirish

Bugungi kunda jahon ta'lim tizimida shiddatli o'zgarishlar kuzatilmoqda. XXI asr talablariga javob bera oladigan, erkin fikrlaydigan, ijodkor, mustaqil qaror qabul qila oladigan, bilimli va barkamol avlodni tarbiyalash ta'lim sohasining asosiy vazifalaridan biriga aylandi. Bu vazifalarni amalga oshirishda adabiyot fani muhim o'rin tutadi. Adabiyot o'quvchilarni insoniyatning ma'naviy merosi bilan tanishtiradi, ularda estetik did, axloqiy fazilatlar, milliy g'urur va ijtimoiy mas'uliyat hissini shakllantiradi. Shuning uchun ham adabiyot o'qitish metodikasini takomillashtirish, unga zamonaviy yondashuvlarni joriy etish dolzarb ahamiyatga ega. Ushbu maqola adabiyot o'qitishda zamonaviy yondashuvlarning mohiyatini, ularning afzalliklarini va amaliyotda qo'llash yo'llarini ko'rib chiqadi. Maqolada ilg'or pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar, axborot-kommunikatsiya vositalari va integratsion yondashuvlarning adabiyot darslarining samaradorligini oshirishdagi roli tahlil qilinadi.

Zamonaviy adabiyot darslarida qo'llanilayotgan yondashuvlar orasida interfaol metodlar (klaster, insert, "fikrlar charxi", "aql xaritasi" va boshqalar) asosiy o'rin tutadi. Ushbu usullar o'quvchilarda matn bilan mustaqil ishlash, personajlar xarakterini tahlil qilish, asar mazmunini chuqur anglash kabi ko'nikmalarni shakllantiradi. Shuningdek, tanqidiy fikrlashni rivojlantiruvchi topshiriqlar orqali o'quvchilar o'z nuqtai nazarini asoslab berishga, badiiy tafakkur orqali fikr yuritishga o'rganadilar. AKTdan foydalanish esa dars jarayonini vizual, interaktiv va qiziqarli qiladi. Masalan, adabiy asarlar asosida tayyorlangan multimedia taqdimotlar, audio kitoblar, viktorinalar o'quvchilar faoliyatini faollashtiradi. Yana bir muhim yondashuv bu – integratsion yondashuvdir. Zamonaviy metodikalarning barchasi adabiyot fani orqali o'quvchining fikrlash doirasini kengaytirish, estetik didini shakllantirish va milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalashga xizmat qiladi.

Adabiyot o'qitish metodikasida yangicha yondashuv deganda, zamonaviy pedagogik texnologiyalar va o'quvchi markazli ta'lim tamoyillariga asoslangan metodlarning qo'llanilishi tushuniladi. Quyida ushbu yondashuvning asosiy jihatlari keltirilgan:

1. O'quvchi markazli yondashuv. O'quvchi faolligi va mustaqil fikrlashi ustuvor bo'ladi. Darslarda interfaol metodlar, muammoli savollar, "fikrlar jangi", "aqliy hujum" kabi usullar qo'llaniladi. O'quvchi matnni faqat o'qib emas, balki uni tahlil qiladi, o'z munosabatini bildiradi.

2. Raqamli texnologiyalarni qo'llash. Multimediali darslar, elektron darsliklar, audiokitoblar, videodarslar yordamida adabiyot darslari yanada jonli va qiziqarli bo'ladi. Onlayn platformalar orqali mustaqil o'rganish va baholash imkoniyati yaratiladi.

3. Integratsiyalashgan yondashuv. Adabiyot darslari boshqa fanlar bilan bog'lanadi (masalan, tarix, san'at, tilshunoslik). Badiiy asarlarning davr ruhini, muallif hayotini, jamiyatdagi o'rni chuqurroq anglash imkoniyati tug'iladi.

4. Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish. Talabalar adabiy matnni tahlil qilib, muallif pozitsiyasini tushunadi va o'z qarashlarini ifodalaydi. Har xil nuqtai nazarlarni taqqoslash, bahslashish orqali chuqur fikrlashga o'rgatiladi.

5. Ijtimoiy va shaxsiy kompetensiyalarni shakllantirish. Adabiyot orqali insoniy qadriyatlar, axloqiy mezonlar o'rgatiladi. O'quvchilarda empatiya, ijtimoiy mas'uliyat, milliy g'urur kabi tuyg'ular rivojlanadi.

Zamonaviy yondashuvlarning turlari va ularning afzalliklari

1. Interfaol metodlar: "Aqliy hujum", "Insert", "Klaster", "Fikrlar charxi", "B-B-B" kabi usullar o'quvchilarda ijodiy fikrlashni rivojlantiradi. O'quvchilar darsda passiv tinglovchi emas, balki faol ishtirokchi sifatida qatnashadi.

2. Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish: "Ne sababdan?", "Agar shunday bo'lganida..." kabi savollar orqali o'quvchi muammoli vaziyatda tahlil yuritishga

o'rganadi. Asar voqealari, qahramonlar xatti-harakati ustida mustaqil mulohaza yuritadi.

3. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT): Multimediya taqdimotlar, video darslar, onlayn testlar orqali dars mazmuni boyitiladi. E-adabiyotlar va raqamli platformalar (masalan, Google Classroom, Quizlet) orqali darsdan tashqari ham o'quv jarayoni davom etadi.

4. Integratsion yondashuvlar (masalan, CLIL): Adabiyotni tarix, san'at, tilshunoslik kabi fanlar bilan bog'lab o'qitish, o'quvchining umumiy tafakkurini kengaytiradi.

5. STEAM yondashuvi: Ilm-fan, texnologiya, muhandislik, san'at va matematika elementlarini adabiyotga uyg'unlashtirish orqali o'quvchilarning tahliliy va ijodiy tafakkuri rivojlanadi.

Bugungi kunda ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar adabiyot fanini o'qitishda ham yangicha yondashuvlarni talab qilmoqda. An'anaviy metodlardan farqli ravishda, zamonaviy adabiyot darslari o'quvchi shaxsini rivojlantirishga, uning mustaqil fikrlashi va tahliliy qobiliyatini shakllantirishga yo'naltirilgan.

Yangi pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar (munozara, klaster, aqliy hujum), axborot-kommunikatsion vositalarning qo'llanilishi o'quv jarayonining samaradorligini oshirmoqda. Bundan tashqari, tanqidiy fikrlash, kontekstual tahlil, hayotiy holatlarga bog'liq topshiriqlarning joriy etilishi adabiy asarlarni chuqurroq tushunishga xizmat qilmoqda.

Adabiyot o'qitish jarayonida o'quvchi shaxsiga yo'naltirilgan yondashuv orqali nafaqat bilim, balki estetik did, axloqiy fazilatlar, milliy g'urur va ijtimoiy mas'uliyat hissi ham shakllanadi. Shunday qilib, adabiyot o'qitish metodikasidagi yangicha yondashuvlar nafaqat ta'lim sifatini oshiradi, balki barkamol shaxs tarbiyasiga ham zamin yaratadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, adabiyot o'qitish metodikasida zamonaviy yondashuvlardan foydalanish – bugungi ta'lim talabining ajralmas qismidir. Interfaol metodlar, tanqidiy fikrlashga yo'naltirilgan topshiriqlar, axborot texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi, bilimlarni ongli ravishda o'zlashtirishiga yordam beradi. Eng asosiysi, bu yondashuvlar o'quvchilarda mustaqil fikrlash, badiiy-estetik tahlil qilish, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni anglash ko'nikmalarini shakllantiradi. Shu bois, har bir adabiyot o'qituvchisi zamonaviy metodik yondashuvlarni chuqur o'zlashtirishi va amaliyotga tatbiq etishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Jo'raev, M. Adabiyot o'qitish metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2016.

2. Qodirova, M. Adabiy ta'limda innovatsion metodlar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
3. Karimova, D. Zamonaviy dars va interfaol metodlar. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2019.
4. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. Adabiyot fanidan umumiy o'rta ta'lim maktablari uchun o'quv dasturi (5–11-sinflar). – Toshkent, 2021.